

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Β. ΤΩΜΑΔΑΚΗ

Τακτικού καθηγητοῦ τῆς Βυζαντινῆς Φιλολογίας

ΑΓΑΘΙΟΥ ΤΟΥ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ ΕΠΙΤΑΦΙΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΑΥΤΟΥ ΜΗΤΕΡΑ

Ὁ Ἀγαθίας εἶναι ἱστορικός, ποιητὴς καὶ συναγωγεὺς ἐπιγραμμάτων τοῦ ἔκτου μ.Χ. αἰ., σύγχρονος τοῦ Ἰουστινιανοῦ τοῦ μεγάλου (536·582)¹. Μεταξὺ τῶν ἐπιγραμμάτων του², τὸ ὑπ' ἀριθ. 43 (VII, 552) ἀναφέρεται εἰς ἑαυτὸν καὶ τὴν θανοῦσαν μητέρα του. Διαβάτης σταματᾷ πρὸ τοῦ τάφου της καὶ κλαίει· ἐκείνη τὸν ἐρωτᾷ διατί, ἂν τὴν γνωρίζῃ. Ὁ διαβάτης ἀπαντᾷ ὅτι δὲν κλαίει τὸ ἄγνωστόν του πρόσωπον ἀλλὰ τὴν τύχην ποὺ εἶχε καὶ μὲ τὴν σειρὰν του τὴν ἐρωτᾷ πῶς λέγεται, ποίου ἦτο σύζυγος καὶ ἂν ἀφήκε τέκνα. Μανθάνει δ' ὅτι ἡ Περίκλεια σύζυγος τοῦ ἐκ (Μυρίνης) τῆς Ἀσίας Μεμνονίου κεῖται μακρὰν τῆς πατρίδος εἰς τὸν Βόσπορον κοντά, ἀφήσασα τριετὲς παιδίον ν' ἀναζητῇ τὸ γάλα τῶν μαστῶν της, αὐτὸν τὸν ποιητὴν. Προτρέπει δὲ τὸν διαβάτην νὰ εὐχεται ὅταν μεγαλώσῃ τὸ παιδί της νὰ κλαύσῃ κι' ἐκεῖνο (μὲ τὴν σειρὰν του) ἐπὶ τοῦ τάφου της. Προφανῶς τώρα δὲν συνειδητοποιεῖ οὔτε τὴν δυστυχίαν του, οὔτε τὸν πόνον τῆς νεκρᾶς.

Παρετήρησα ὅτι κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ ἐπιγράμματος τούτου ὁ Ἀγαθίας ἠκολούθησε τὴν «κατὰ πεῦσιν καὶ ἀπόκρισιν» διατύπωσιν, προσωποποιῶν τὴν νεκράν. Τοῦτο ἤδη ἔπραξαν πρὸ αὐτοῦ ἱκανοὶ ἄλλοι. Ἀλλὰ καὶ ὁ τρόπος τῆς διατυπώσεως τοῦ ἐπιγράμματος ἐνθυμίζει τὰ περὶ τῆς Σαμίας Πραξοῦς συζύγου Θεοκρίτου τινὸς (καὶ κόρης) καὶ μητροῦς Καλλιτέλους· τὸν υἱὸν ἀφήκεν ἡ Πραξὺ νήπιον, θανοῦσα μόλις εἴκοσι ἐνὸς ἔτους. Ἡ περίπτωσις ὑπῆρξε λιαν ἀνάλογος πρὸς τὴν τοῦ ὀρφανισθέντος Ἀγαθίου.

Κατωτέρω ἀνατυπῶνω πρὸς ἀπόδειξιν :

α') Τὸ ἐν λόγῳ ἐπίγραμμα τοῦ Ἀγαθίου 43 (VI, 552).

1. Ἡ ἐκδοσις τῆς Ἱστορίας, καὶ τῶν Ἐπιγραμμάτων (μετὰ λατ. μεταφράσεως τοῦ Scaliger), ὑπὸ B. G. Niebuhr, εἰς τὴν σειρὰν τῆς Βόννης 1828. Αὐτόθι, σσ. XIII-XXII, De vita Agathiae, ejusque libris historiarum, Testimonia et iudicia Agathia. Περὶ τοῦ ποιητοῦ πρβλ. Krumbacher-Σωτηριάδης, Ἱστορ. Βυζ. Λογοτεχνίας Α', 1897, σσ. 486-491. Β', 654-655. Guy la Mouvresik, Byzantinoturcica I, 1942, σσ. 104-106, ὅπου καὶ ἡ λοιπὴ βιβλιογραφία.

2. Ἐκδίδονται εἰς τὴν ἐκδ. τῆς Bonn, σσ. 357-398.

β') Διονυσίου τοῦ Μάγνητος (συγχρονίσαντος, κατὰ Πλούταρχον, τῷ Κικέρωνι, Ἐπιτάφιον εἰς Σωκρατέαν Παρίαν.

γ') Λεωνίδου τοῦ Ταραντίνου εἰς Πιρξῶ (πραγματικὸν ἐπιτύμβιον χάραγμα).

δ') Ἀντιπάτρου τοῦ Σιδωνίου εἰς τὴν αὐτήν.

ε') (Τοῦ αὐτοῦ, οἱ δὲ) Ἀρχίου εἰς τὴν αὐτήν.

ς') Ἀμύντου (β' αἰ. π.Χ.) εἰς τὴν αὐτήν.

Ἐκ τούτων τὰ ὑπ' ἀριθ. α', γ', δ' καὶ ε' παραδίδονται χειρογράφως διὰ τῆς Παλατινῆς Ἀνθολογίας, τὸ ὑπ' ἀριθ. β' διὰ λίθου, καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. ς' διὰ παπύρου. Τὸ ὑπ' ἀριθ. β' εἶναι αἰσθητῶς διάφορον καὶ χρονολογικῶς ἀπέχει τῶν ἄλλων περισσότερον. Τὰ ὑπ' ἀριθ. δ', ε', ς' ἐγράφησαν ὡς παραλλαγαὶ ἐπὶ τοῦ θέματος, ὅχι διὰ τὰ χαραχθῶν ἐπὶ τοῦ μνήματος.

Ἡ διατύπωσις τῶν ἐν λόγῳ ἐπιγραμμάτων φέρει εἰς τὸν νοῦν τὸ τοῦ Θεοφράστου « Ἀμέλει (ῆ) περιεργία δόξει εἶναι προσποιήσις τις λόγων καὶ πράξεων μετ' εὐνοίας, ὃ δὲ περιεργὸς τοιοῦτός τις (οἶος) ἐπαγγέλεσθαι ἂ μὴ δυνήσεται' ...καὶ γυναικὸς δὲ τελευτησάσης ἐπιγράψαι ἐπὶ τὸ μνῆμα τοῦ τε ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς καὶ αὐτῆς τῆς γυναικὸς τοῦ νομα καὶ ποδαπὴ ἔστι καὶ προσεπιγράψαι ὅτι οὗτοι πάντες χρηστοὶ ἦσαν »! (Χαρακτ. (Δαυτδ) XIII, 1, 2, 10). Οἱ πλείονες τῶν ποιητῶν εὖρον εὐκαιρίαν διὰ τὴν ἔξαρσιν τῶν ζώντων ἐξ ἀφορρῆς μᾶς νεκρᾶς λησμονηθείσης ἥδη.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Β. ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ

Ἀγαθίου Σχολαστικοῦ

Εἰς Περικλείαν τὴν ἰδίαν μητέρα, κειμένην ἐν Βυζαντίῳ

(Ant. Pal. Dübner VII, 552)

— ὦ ξένη, τί κλαίεις;

— Διὰ σὸν μόρον.

— Οἶσθα τίς εἰμι;

— Οὐ μὰ τόν' ἀλλ' ἔμπης οἰκτρὸν ὄρω τὸ τέλος.

Ἐσοὶ δὲ τίς;

— Περικλεία.

— Γυνὴ τίνος;

— Ἀνδρὸς ἀρίστου,

ὀήτορος ἐξ Ἀσίης, τοῦ νομα Μεμονίου.

5 — Πῶς δέ σε βοσκορίῃ κατέχει κόνις;

— Εἴρεο Μοῖραν,

ἥ μοι τῆλε πάτρης ξεῖνον ἔδωκε τάφον.

— Παῖδα λίπες;

— Τριέτηρον, δς ἐν μεγάροισιν ἄλυν
ἐκδέχεται μαζῶν ἡμετέρων σταγόνα.

— Αἶθε καλῶς ζῶοι.

— Ναί, ναί, φίλος, εὖχεο κελνῶ,

10 ὄφρα μοι ἡβήσας δάκρυ φίλον σιαλδοί.

2 οὐ μὰ τόν, vide ad ep. VII, 112 (Διογ. Λαέρτ.) B 5 βοσπόρη Cod., alterum Plan. 6 τῆλε πάτριος Cod. πάτρης Plan. 10 σιαλή Brunk. quo non opus. In marg. siglis ὥρατον σημείωσαι.

Διονυσίου Μάγνητος, ἐπιτάφιον Σωκρατέας Παρίας
(Ed. Cougny, Ant. Pal. App. caput II, ἀρ. 339)

— Φράζε τίνας γόνεος, σέο τοῦνομα καί πόσιν αὔδα,
καί χρόνον εἰπέ, γύναι, καί πόλεως ὄθεν εἶ.

— Νικάνδρος γενέτωρ, πατρίς Πάρος, οὔνομα δὲ ἦν μοι
Σωκρατέα· φθιμένην Παρμενίων δ' ἔθετο

5 σύλλεκτρος τύμβῳ με· χάριν δέ μοι ὤπασε τήνδε,
εὐδόξου ζωῆς μνημα καί ἐσομένους.

Καί με πικρὰ νεαρῶτο βρέφους ἀφύλακτος Ἐριννὺς
αἰμορῦτοιο νόσου τερπνὸν ἔλυσε βίον·

10 οὐθ' ὑπ' ἐμαῖς ὠδίσι τὸ νήπιον ἐς φάος ἦγον,
ἀλλ' ὑπὸ γαστρὶ φίλῳ κεύθεται ἐν φθιμένοις.

Τρισσῆς ἐκ δεκάδος δὲ πρὸς ἕξ ἐτέων χρόνον ἦλθον,
ἄνδρὶ λιποῦσα τέκνων ἀρσενόπαιδα γονάν·

δισσὰ δὲ πατρὶ λιποῦσα καί ἡμερῶν συνομεύνῳ,
αὐτὰ ὑπὸ τριτάτῳ τόνδε λέλογχα τόπον.

15 Ἀλλὰ σὺ παμβασιλεία Θεά, πολυνώνυμε Κούρα,
τήνδ' ἄγ' ἐπ' εὐσεβέων χῶρον, ἔχουσα χερός·

τοῖς δὲ παρερχομένοισι θεὸς τέρπιν τινὰ δόψῃ,
εἴπασιν χαίρειν Σωκρατέαν κατὰ γῆς.

[Εἰς Πρηξῶ τὴν Σαμίαν κατὰ πεῦσιν καὶ ἀπόκρισιν]
Δεωνίδου (AP VII, 163 P. Waltz)

— «Τίς τίνας εὔσα, γύναι, παρίην ὑπὸ κίονα κεῖσαι;

— Πρηξῶ Καλλιτέλες.

— Καὶ ποδαπή;

— Σαμίνη.

— Τίς δέ σε καὶ κτερεῖτ' ;

— Θεόκριτος, ᾧ με γονῆς
ἐξέδοσαν.

— Θνήσκεις δ' ἐκ τίνος ;

— Ἐκ τοκετοῦ.

5

— Εὔσα πόσων ἐτέων ;

— Δύο καίκοσιν.

— Ἡ δ' ἄ γ' ἄτεκνος ;

— Οὐκ, ἀλλὰ τριετὴ Κаллитέλην ἔλιπον.

— Ζῶοι σοι κείνός γε καὶ ἐς βαθὺ γῆρας ἵκονται.

— Καὶ σοί, ξεῖνε, πόροι πάντα Τύχη τὰ καλά ».

[Εἰς τὴν αὐτὴν Προξῶ τὴν Σαμίαν]

Ἀντιπάτρου Σιδωνίου

(AP VII, 164, P. Waltz)

— « Φράζε, γύναι, γενεήν, ὄνομα, χθόνα.

— Καλλιτέλης μὲν

ὁ σπείρας, Προξῶ δ' οὔνομα, γῇ δὲ Σάμος.

— Σᾶμα δὲ τίς τόδ' ἔχασε ;

— Θεόκριτος, ὁ πρὶν ἄδικτα

ἀμετέρας λύσας ἄμματα παρθενίης.

5

— Πῶς δὲ θάνες ;

— Δοχίοισιν ἐν ἄλγεσιν.

— Εἰπέ δὲ ποίην

ἡλθες ἐς ἡλικίην.

— Δισσάκις ἐνδεκέτις.

— Ἡ καὶ ἄπαις ;

— Οὐ, ξεῖνε· λέλοιπα γὰρ ἐν νεότητι

Καλλιτέλη, τριετὴ παῖδ' ἔτι νηπίαχον.

— Ἐλθοι ἐς ὀλβίστην πολὴν τριχά.

— Καὶ σόν, δόδιτα,

οὔριον ἰθύνοι πάντα Τύχη βίσιον ».

[Εἰς τὴν αὐτὴν Ἀντιπάτρου Σιδωνίου, οἱ δὲ Ἀρχίου]

Τοῦ Αὐτοῦ, οἱ δὲ Ἀρχίου

(PA VII, 165, P. Waltz)

— Εἰπέ, γύναι, τίς ἔφυς.

— Προξῶ.

— Τίνος ἔπλεο πατρός ;

— Καλλιτέλεως·

— Πάτρας δ' ἐκ τίνος ἐσσί;

— Σάμου.

— Μῶμα δέ σου τίς ἔτευξε;

— Θεόκριτος, ὃς με σύνευνον

ἦγετο.

— Πῶς δ' ἐδάμης;

— Ἀλγεσιν ἐν λοχίοις.

5 — Εἰν ἔτεσιν τίσιν εὔσα;

— Δίς ἔνδεκα.

— Παῖδα δὲ λείπεις;

— Νηπίαχον τρισσῶν Καλλιτέλῃν ἑτέων.

— Ζωῆς τέραθ' ἴκοιτο μετ' ἀνδράσι.

— Καὶ σέο δοίῃ

παντὶ Τύχῃ βιότῳ τερπνόν, ὀδῖτα, τέλος.

[Ἀμύντου εἰς Πρηξῶ Σαμίαν]

(Grenfell-Hunt, Pap. Oxyr. IV, 1904, σσ. 65-66, No 662.

Προβλ. Waltz, AP VII, tome IV, 1938, σσ. 124-125, σημ.)

— Φράζε, γύναι, τίς ἐοῦσα καὶ ἐκ τίνος; εἰπέ τε πάτρην
καὶ ποίας ἔθανες νούσου ὑπ' ἀργαλέης;

— Οὔνομα μὲν Πραξῶ, Σαμίη, ξένη, ἐκ δὲ γονῆος
Καλλιτέλεως γενόμαν, ἀλλ' ἔθανον τοκετῶ·

5 — Τίς δὲ τάφον στάλωσε;

— Θεούκριτος, ὃς με σύνευνον

ἀνδρὶ δόσαν.

— Ποίην δ' ἦλθες ἐς ἡλικίην;

— Ἐπταεῖς τρεῖς ἐνὸς γενόμαν ἔτι.

— Ἡ δῶ γ' ἄτεκνος;

— [Οὔ.] Καλλιτέλης τριετὴ παῖδα δόμῳ λυπόμαν.